

УДК 336.64

*А. М. Вергун,
старший викладач кафедри фінансів,
Київський національний університет технологій та дизайну*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

*A. Vergun,
Senior Lecturer, Department of Finance, Kyiv National University of Technologies and Design*

THE MECHANISM OF A COMPANY'S FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT

Метою статті є визначення поняття та формування складових механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

У результаті дослідження визначено складові механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства та встановлено, що вказаний механізм є багатовісестовою системою, яка покликана виявляти та попереджувати загрози зовнішнього та внутрішнього характеру, знаходити найкращі джерела та напрями для фінансування діяльності, що забезпечує кожен елемент механізму у відповідності з проблемами, що виникають.

Наукова новизна полягає у систематизації складових механізму управління фінансово-економічної безпеки підприємства.

Практична значимість полягає в тому, що зроблені узагальнення створюють засади для розробки практичних рекомендацій щодо систематизації основних складових системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

The aim of the paper is both the definition of the notion and determination of the components of the mechanism of a company's financial and economic security.

The author identified the components of the mechanism of management of financial and economic security of a company and found out that the mechanism is a multi-element system designed to detect and prevent threats of internal and external nature, to find the best sources and to finance a company's business activities providing a mechanism for each item in accordance with problems that arise.

Scientific novelty lies in the systematization of the components of the mechanism of management of financial and economic security.

The practical significance is that some generalizations made by the author create a framework for the development of practical recommendations for the systematization of the main components of a company's financial and economic security management.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека підприємства, складові управління фінансово-економічною безпекою, механізм управління фінансово-економічною безпекою

Key words: financial and economic security, the management of financial and economic security, the mechanism of management of financial and economic security.

У сучасних умовах економіка України переживає складний період: відбуваються трансформаційні процеси, пов'язані з подоланням кризових явищ в економічній та політичній сферах. Недосконалість чинного законодавства, тривала світова криза, низька інвестиційна активність — все це створює певні загрози для підприємств, які можуть призвести до втрати платоспроможності, збитковості чи навіть банкрутства. Успішний розвиток та функціонування будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності значною мірою залежить від надійної, якісної та ґрунтовної системи управління, особливо системи фінансового менеджменту, що відображає рівень фінансово-економічної безпеки підприємства (ФЕБП).

Зважаючи на вищезазначене, особливої актуальності набуває питання забезпечення належного рівня ФЕБП, та, як наслідок, їх економічного зростання. Це питання обумовлено ще й тим, що без досягнення відповідного ступеня ФЕБП стає неможливим забезпечення відповідного рівня економічного зростання економіки країни загалом.

Теоретичні аспекти фінансово-економічної безпеки досліджувалися багатьма вченими, серед яких: Т. Васильців, Т. Гладченко, О. Грунін, Р. Кириченко, А. Могильний, В. Ортинський, В. Шликов, О. Барановський, І. Бланк, К. Горячева, С. Кавун, А. Козаченко, В. Пономаренко, Н. Ващенко, Л. Донець, В. Духов, А. Кириченко, О. Мойсеєнко, І. Паламарчук, О. Фоменко, С. Ярочкін, Ю. Кім та ін. Однак залишаються дискусійними питання вибору методів управління

цим економічним явищем та розроблення загального механізму управління.

В Україні проблемою управління ФЕБП займаються недостатньо та не комплексно, оскільки основна увага більшою мірою проблемі фінансової безпеки приділяється на рівні держави, а на рівні підприємства — антикризовому управлінню. Останнє стає необхідним, коли підприємство вже опинилося у стані фінансової небезпеки. Головне ж полягає в тому, щоб не допустити цього.

Для того, щоб сформулювати ефективний механізм управління ФЕБП необхідно чітко розуміти сутність поняття "механізм управління". Для визначення змісту цього поняття та його структурних складових необхідно дослідити сутність поняття "механізм". У науковій економічній літературі мають місце різні трактування цього терміну, але найбільш загальне визначення дається у тлумачному словнику Д. Ушакова, де механізм (від грец. *Mechanē* — машина) розглядається як система, функціонування чого-небудь [1]. В економічній енциклопедії за редакцією С. Мочерного [2] термін "механізм" розкривається в двох аспектах: по-перше, це система чи спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності та, по-друге, — система певних ланок та елементів, що приводить їх у дію. У Великому економічному словнику за редакцією А. Азріліяна визначено, що "механізм — це внутрішня будова, система функціонування чого-небудь, апарат будь-якого виду діяльності" [3, с. 348].

Таблиця 1. Визначення сутності механізму управління фінансово-економічної безпекою підприємства

Автор	Зміст терміну
Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства – це	
Донець Л.І., Ващенко Н.В. [8]	набір засобів, а також система організації їх використання і контролю, які дозволяють досягти найвищого рівня економічної безпеки підприємства
Пономарьов В.П. [9, с. 11]	сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого з урахуванням особливостей діяльності підприємства забезпечується отримання прибутку, величина якого є достатньою, як мінімум, для перебування підприємства в стані економічної безпеки
Шевченко І.Л. [10, с. 129]	сукупність основних елементів дії на процес створення та реалізації управлінських рішень із забезпечення стабільності складових ФЕБП та інтересів компанії
Франчук В.І. [11, с. 159]	системна взаємодія суб'єктів і сил безпеки та системне поєднання і застосування ними загальних і спеціальних функцій, методів, засобів, форм та принципів безпеки

М. Дороніна зазначає, що механізм управління становить сукупність важелів, способів і методів впливу суб'єкта управління на об'єкт для прийняття ним бажаної для суб'єкта позиції [4, с. 129]. Т. Андреева вважає, що механізм управління фінансовою безпекою — це набір засобів, а також система організації їх використання і контролю, які дозволяють досягти найвищого рівня економічної безпеки підприємства [5, с. 223]. К. Горячева під механізмом управління фінансовою безпекою розуміє єдність процесу управління і системи управління [6, с. 6].

В процесі дослідження проблеми формування механізму управління ФЕБП доцільно детальніше зупинитися на тлумаченні науковцями поняття механізму управління підприємством взагалі. На думку М. Круглова [18], механізм управління — це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних та правових засобів цілеспрямованої взаємодії суб'єктів господарювання та вплив на їх діяльність, які забезпечують узгодження інтересів взаємодіючих сторін, об'єктів і суб'єктів управління. Під механізмом управління банком В. Пономарьов [9] розуміє сукупність форм, методів, структур і засобів управління, які об'єднані загальною метою, та за допомогою яких здійснюється об'єднання і узгодження громадських, групових та окремих інтересів, забезпечується функціонування і розвиток банку як соціально-економічної системи. Механізм управління згідно з підходом В. Буркова та І. Медведєвої є сукупністю управлінських рішень та елементів впливу на процес їх розробки і реалізації відносно забезпечення захисту своїх інтересів від будь-якого негативного впливу [7].

Таким чином, можна стверджувати, що механізм ФЕБП представляє собою сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових процедур прийняття управлінських рішень щодо забезпечення захисту фінансових інтересів, які дозволяють узгоджувати інтереси взаємодіючих сторін,

об'єктів і суб'єктів управління. Підходи до визначення різниці авторами поняття саме ФЕБП представлено в таблиці 1.

Проаналізувавши тлумачення поняття "механізм управління фінансово-економічною безпекою", наведеного в економічній літературі, слід зазначити, що найчастіше науковці розглядають його через складові елементи. Існує багато різноманітних думок щодо основних складових механізму управління фінансовою безпекою банку. Так, І. Бланк вважає, що складовими механізму управління фінансово-економічною безпекою є система державного нормативно-правового регулювання безпеки, ринковий механізм регулювання безпеки, внутрішній механізм управління безпекою, система методів управління, система інструментів управління [12]. На думку М. Ермошенка, до складу механізму управління фінансово-економічною безпекою входять: економічні закономірності, цілі та завдання управління, організаційна структура, принципи управління, методи управління, кадри управління, техніка та технологія управління, критерії оцінки ефективності системи управління. І. Медведєва та М. Погосова стверджують, що, окрім інших складових механізму управління, має місце механізм управління цілями, механізм діагностики стану, механізм прийняття рішень щодо управління безпекою [13].

Як зазначає Т. Кузьменко [14, с. 266], механізм управління ФЕБП має включати в собі такі елементи (складові): сукупність фінансових інтересів підприємства; організаційну структуру та управлінський персонал; техніку і технологію управління; функції, принципи і методи управління; фінансові інструменти; критерії оцінки рівня ФЕБП та ефективності управління ФЕБП.

Незважаючи на те, що ФЕБП є внутрішньою характеристикою підприємства, необхідно відзначити, що кожне підприємство підпадає під вплив значної кількості факторів зовнішнього середовища, сукупність яких створює суттєві загрози його функціонуванню. Так, "недосконалість законодавства, низька купівельна спроможність населення, низький фінансовий стан, неготовність підприємств до жорсткої конкуренції, великий податковий тиск здійснюють негативний вплив на діяльність та рівень економічної безпеки підприємств" [17].

Виходячи із зазначеного, механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства повинен включати та інструменти і заходи їх реалізації (рис. 1).

Головним фінансовим інтересом ФЕБП в умовах ринкової трансформації економіки виступає зростання ринкової вартості підприємства. Крім того, до основних інтересів можна віднести максимізацію прибутку, залучення інвестицій, забезпечення основним та оборотним капіталом, оптимізацію відрахувань до бюджету тощо.

Отже, під управлінням фінансово-економічною безпекою підприємства розуміють систему принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, які пов'язані із забезпеченням захисту його пріоритетних фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства є невід'ємним елементом системи його безпеки і повинен базуватися на завданнях та принципах безпеки, передбачати системну сукупність методів, інструментів та конкретних заходів реалізації політики гарантування безпеки. Водночас видається необхідним використання поданих методів не

Рис. 1. Механізм управління ФЕБП

Розроблено авторами.

розрізнено, а у поєднанні. Зауважимо також, що додаткові механізми гарантування фінансово-економічної безпеки підприємства можуть стосуватися: 1) методів, інструментів та заходів системи ризик-менеджменту; 2) використання підприємницьких механізмів прийняття рішень; 3) застосування неекономічних механізмів та методів.

Точне оцінювання загроз фінансово-економічної безпеці підприємства, розроблення та реалізація методів нейтралізації негативного впливу цих загроз вимагають побудови адекватного механізму управління фінансово-економічною безпекою в подальших наукових розробках.

ВИСНОВКИ

Таким чином, під механізм управління фінансово-економічною безпекою слід розуміти сукупність станів та процесів, з яких складається управління щодо протидії небезпекам, загрозам і ризикам. Аналіз механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства дозволяє дійти висновку, що він складається з декількох блоків, одночасна дія яких покликана отримати достатній для забезпечення умов фінансової стабільності підприємства прибуток.

Процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства потребує розроблення відповідного механізму, компонентами якого є сукупність фінансових інтересів підприємства, організаційна структура й управлінський персонал, техніка і технологія управління, функції, принципи і методи управління, фінансові інструменти, критерії оцінки.

Для сталого й ефективного розвитку підприємства потрібно покращувати систему управління та контролю на підприємстві. За допомогою контролю керівництво оцінює ефективність фінансових заходів, що дає змогу встановлювати оперативні управлінські рішення, спрямовані на вирішення поставлених завдань.

Література:

1. Толковый словарь русского языка: В 4 т. / Под ред. Д.Н. Ушакова. — М.: Гос. ин-т "Сов. энцикл."; ОГИЗ; Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1935—1940.
2. Економічна енциклопедія. В 3 т. Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного. — К.: Видавничий центр "Академія", 2001. — 848 с.
3. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / К.С. Горячева. — К.: НАУ, 2006. — 17 с.
4. Дороніна М.С. Управління економічними та соціальними процесами підприємства: монографія / Дороніна М.С. — Х.: Вид. ХДЕУ, 2002. — 432 с.
5. Андреева Т.Е. Аналіз економічної безпеки діяльності підприємства як економічної категорії / Т.Е. Андреева, Т.Е. Петровська, І.Г. Грицькова // Коммунальное хозяйство городов: научно-технический сборник. — 2009. — № 87. — С. 219—224.
6. Большой экономический словарь / под ред. Азрилияна А.Н. — М.: Институт новой экономики, 2011. — 1472 с.
7. Бурков В.Н. Как управлять организациями / В.Н. Бурков, Д.А. Новиков. — М.: Синтег, 2004. — 400 с.
8. Донець А.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємства: Навч. пос. — К: Центр учбової літератури, 2008. — 240 с.
9. Пономарьов В.П. Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / В.П. Пономарьов; [Східноукраїнський держ. університет МОН України]. — Луганськ, 2000. — 21 с.
10. Шевченко І.А. Особливості формування механізму забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств / І.А. Шевченко // Стратегія економічного розвитку України. — 2009. — Вип. 24—25. — С. 128—134.
11. Франчук В.І. Теоретична модель системи забезпечення економічної безпеки акціонерних підприємств / Василь Іванович Франчук // Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 20.8. — 2010. — С. 155—162.
12. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк — К.: Эльга, Ника Центр, 2004. — 784 с.
13. Медведєва І.Б. Компонентний та структурний підхід до формування складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства / І.Б. Медведєва, М. Ю. Погосова / Економіка розвитку. — 2007. — № 4. — С. 91—93.
14. Кузьменко Т. Б. Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник / Т.Б. Кузьменко, О.В. Грачов, О.Ю. Литовченко. — Х.: Вид. ХНЕУ, 2010. — 300 с.
15. Сумець О.М. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека / О.М. Сумець, М.Б. Тумар. — К.: Вид-во "Хай-Тек Прес", 2008. — 400.

16. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Каркавчук В.В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. — Львів: ВИДАВ-НИЦТВО, 2012. — 386 с.

17. Міценко Н.Г. Регулювання діяльності підприємств роздрібною торгівлі: монографія / Н.Г. Міценко, Т. Г. Васильців, Н. М. Заярна. — Львів: видавництво ЛКА, 2009. — 176 с.

18. Круглов М.И. Стратегическое управление компаний. — М.: Русская деловая литература, 1998. — 356 с.

References:

1. Ushakov, D.N. (1935—1940), *Tolkovyj slovar' russkogo jazyka: v 4 t.* [Russian explanatory dictionary: in 4 vol.], Gosudarstvennyj institut "Sovetskaja jenciklopedija", OGIZ, Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyh i nacional'nyh slovarej, Moscow, USSR.
2. Mochernyj, S.V. (2001), *Ekonomichna entsyklopediia. V 3 tomakh* [Economic encyclopedia. In 3 vol.], Vydavnychij tsentr "Akademiia", Kyiv, Ukraine, vol. 2.
3. Horiacheva, K. S. (2006), "Mechanism of financial security management of enterprise", Abstract of Ph.D. thesis, Economics, organization and management of enterprises, National Aviation University, Kyiv, Ukraine.
4. Doronina, M.S. (2002), *Upravlinnia ekonomichnymy ta sotsial'nymy protsesamy pidpriemstva* [Management of economic and social processes of enterprise], Kharkiv State University of Economics, Kharkiv, Ukraine.
5. Andrieieva, T.Ye., Petrovs'ka, T.E. and Hryts'kova, I. H. (2009), "Analysis of economic security of the enterprise activity as an economic category", *Kommunal'noe hozjajstvo gorodov: nauchno-tehnicheskij sbornik*, vol. 87, pp. 219—224.
6. Azrilijan, A.N. (2011), *Bol'shoj jekonomicheskij slovar'* [Big dictionary of economics], Institut novoj jekonomiki, Moscow, Russia.
7. Burkov, V.N. Novikov, D.A. (2004), *Kak upravljat' organizacijami* [How to manage organizations], Sinteg, Moscow, Russia.
8. Donets', L. I. and Vaschenko, N.V. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva* [Economic security of enterprise], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
9. Ponomar'ov, V.P. (2000), "Formation of the mechanism of providing of economic security", Abstract of Ph.D. thesis, Economics, organization and management of enterprises, East Ukrainian State University of MES of Ukraine, Luhans'k, Ukraine.
10. Shevchenko, I.L. (2009), "Features of the mechanism formation of providing economic security of metallurgical enterprises", *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, vol. 24—25, pp. 128—134.
11. Franchuk, V.I. (2010), "The theoretical model of the economic security ensuring system of joint stock companies", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol.20.8, pp. 155—162.
12. Blank, I.A. (2004), *Upravlenie finansovoj bezopasnost'ju predprijatja* [Management of financial security of an enterprise], Jel'ga, Nika Centr, Kyiv, Ukraine.
13. Medvedieva, I.B. and Pohosova, M.Yu. (2007), "Component and structured approach to the formation of the management mechanism of financial security of enterprise", *Ekonomika rozvytku*, vol.4, pp. 91—93.
14. Kuz'menko, T.B. Hrachov, O.V. and Lytovchenko, O.Yu. (2010), *Finansova bezpeka pidpriemstva* [Financial security of enterprise], Vydavnytstvo KhNEU, Kharkiv, Ukraine.
15. Sumets', O.M. and Tumar, M.B. (2008), *Stratehii suchasnoho pidpriemstva ta joho ekonomichna bezpeka* [Strategies of the modern enterprise and its economic security], Vydavnytstvo "Khaj-Tek Pres", Kyiv, Ukraine.
16. Vasy'l'tsiv, T.H. Voloshyn, V.I. Bojkevych, O.R. and Kar-kavchuk, V.V. (2012), *Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial and economic security of enterprises of Ukraine: ensuring strategy and mechanisms], VYDAVNYTSTVO, L'viv, Ukraine.
17. Mitsenko, N.H. Vasy'l'tsiv, T.H. and Zaiarna, N.M. (2009), *Rehuliuвання diial'nosti pidpriemstv rozdrubnoi torhivli* [Regulation of activity of retail businesses], Vydavnytstvo LKA, L'viv, Ukraine.
18. Kruglov, M.I. (1998), *Strategicheskoe upravlenie kompaniej* [Strategic management of the company], Russkaja delovaja literatura, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2014 р.